

С. В. Семенко,
канд. філол. наук

УДК 82-92: 321.01 (092)

Державницькі ідеали в політичній публіцистиці Юрія Косача

Метою пропонованої статті є висвітлення ключових позицій державницької концепції одного із чільних представників шляхетної династії Драгоманових-Косачів, яка була репрезентована в різножанрових публіцистичних виступах на сторінках національної еміграційної періодики. У науковій студії акцентується увага на таких конститутивних проблемах політичної публіцистики Ю. Косача: збереження тяглості української ідеї в умовах еміграції, важливість вивчення політико-культурних праджерел українською інтелігенцією, ефективність дієвого войовничого націоналізму, проєвропейське спрямування суспільно-політичного та культурного життя нації. Автор статті доходить висновку, що політична публіцистика Ю. Косача 1930–1950-х рр. утверджувала тяглість української національної ідеї й спонукала інтелігенцію в нових геополітичних обставинах еміграції до активної праці в ім'я України.

Ключові слова: політична публіцистика, національна ідея, войовничий націоналізм, тяглість політичних традицій.

Вступ. На виднокругах історії української журналістики вияскравлюється ім'я Юрія Миколайовича Косача, одного із чільних представників публіцистичної династії Драгоманових-Косачів. Публіцистична діяльність нащадка славного українського роду розпочалася у 30-х рр. ХХ ст. на сторінках таких поважних українських видань, як «Літературно-науковий вісник», «Назустріч», «Дзвони» (Львів); «Самостійна думка» (Чернівці); «Українське слово» (Париж); «На варті нації» (Берлін); «Ми» (Варшава) тощо. У 1936 р. в Парижі на сторінках «Українського слова» побачила світ збірка його публіцистично-літературознавчих нарисів «На варті нації», пройнята державницькими ідеями, яка була логічним продовженням написаної в 1930 р. програми УВО «План розбудови національного руху на Волині». У період 30–50-х рр. він свято наслідує традиції свого роду, його публіцистичний дар подвоєний на талант письменника допомагає донести до українського громадянства прагнення національно свідомої молоді «через освітньо-громадські платформи, праці поширювати національну ідеологію».

На сьогодні публіцистичний материк ініціатора багатьох журналістських проєктів в еміграції, на відміну від його історичної прози, маловивчений. Окремі аспекти публіцистичної діяльності Ю. Косача досліджувалися переважно у зв'язку з його діяльністю у МУРі (Ю. Шерех [1], С. Павличко [2]) та літературною творчістю (В. Агеєва [3], С. Романов [4], Р. Радішевський [5]); співробітництво журналіста з окремими еміграційними виданнями досліджували Н. Сидоренко [6], С. Кравченко [7]. Приміром, Ю. Шерех, позиціонує Ю. Косача як європейця, послідовного оборонця української ідеї, «непримиренного ворога большевизму», одним із перших піддає критиці таку негативну рису його публіцистич-

них виступів, як демагогічність та нічим не підтверджена декларативність основних положень. Пізніше з Ю. Шерехом солідаризується й Соломія Павличко, яка наголошувала, що в публіцистиці «Косач віддає перевагу визначенню через заперечення» [1, с. 293]. У своїй науковій студії «Між екзотикою і традицією» Віра Агеєва акцентує увагу на екзистенціалізмі публіцистики Юрія Косача: «З екзистенціалістських позицій він оцінює стан української культури як кризовий, багато роздумує над проблемами переоцінки цінностей, філософської переорієнтації» [2, с. 10]. Р. Радішевський, відзначаючи, що Ю. Косач «витворив новий тип історичності, основою якого було успішне поєднання глибокої філософської думки, базованої на всебічному науковому дослідженні історичних подій минулого з відчутним духом доби й мистецьким його втіленням», констатує, що уся літературна й публіцистична спадщина нащадка шляхетного роду пройнята «творчим націоналізмом» [5, с. 43]. С. Романов у ювілейній статті, присвяченій 90-річчю від дня народження публіциста, наголошує, що «публіцистична сторінка діяльності Ю. Косача найяскравіше репрезентована в публікаціях 1939 року – періоду співпраці з берлінським журналом “Нація в поході”» [4, с. 41].

Однак його державницька політична публіцистика предметом наукового аналізу ще не була, тому *актуальність* пропонованої розвідки зумовлена як фактом необхідності заповнити цю лаку на публіцистичній карті України, так і важливістю окремих положень цього сегмента публіцистики Юрія Косача для сучасного суспільного життя української нації.

Метою наукової студії є аналіз державницької концепції Юрія Косача крізь призму його політичної публіцистики, що була репрезентована на сторінках поважних еміграційних видань

(«Українське слово», «На варті нації», «Українська трибуна», «Слово») 30–50-х рр. ХХ ст. Мета статті зумовлює виконання цілої низки завдань:

- з'ясувати основні тематичні блоки продержавницьких публіцистичних виступів Ю. Косача;
- розкрити концептуальні положення «дієвого» націоналізму публіциста;
- окреслити особливості публіцистичної манери Ю. Косача аналізованого періоду.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань автором статті було використано такі методи: системного аналізу, що дав можливість передати процес формування націоналістичних ідеалів у публіцистиці Ю. Косача; проблемно-тематичний, порівняльний, жанрово-стилістичний, аналітичний, які сприяли з'ясуванню специфічних рис ідіостилію публіциста.

Як і старійшина публіцистичної династії Михайло Драгоманов, Юрій Косач привносив своїми гострими безкомпромісними виступами у пресі дух політичної полеміки в кола української інтелігенції. Свідченням цього є низка його гострих політичних матеріалів 1935–1936-х рр. на сторінках паризького «Українського слова» (органу ОУН), у яких послідовно декларувалася думка про необхідність здобуття Україною своєї державної незалежності й повноцінного існування в колі європейських держав.

Наприклад, у ювілейній статті-роздумі «На зустріч XVII річниці листопада» Юрій Косач подає власне бачення доби УНР та оцінює її уроки для розвитку національної ідеї, акцентуючи увагу й на тих кривавих наслідках її поразки, котрі віддзеркалила політична ситуація 30-х рр. ХХ ст. в Україні. Публіцистичний виступ характеризується різкою зміною тональності: від героїчного пафосу до гіркої сарказму, місцями сумом за втраченою можливістю здобути власну державність. Косач переконаний, що доба УНР стала для українства своєрідною героїко-трагічною легендою – «чудесним визволенням забутого й закутого міфу». Для представника шляхетного роду, для якого основним «життєвим чином» було здобуття Україною політичної незалежності, 1918 р. став добою «сталевої реінкарнації кволого вовтузання «тирольців сходу» і «шельменків деньщиків» у мільйонову волю українців».

Публіцист переконаний, що саме пробудження в аморфній зденационалізованій частині українства національної свідомості та відродження кращих національних традицій – найбільша історична заслуга короткої доби державності. Ю. Косач виявляє себе як вдумливий аналітик, котрий доволі логічно й чітко вмотивовує роль історичних подій 1918 р. для внутрішньої і зовнішньої української політики, зазначаючи, що доба УНР, з одного боку, стала потужним кроком для України на шляху входження до світової спільноти, а з другого – створила молоду генерацію української інтелігенції, що своєю

діяльністю охопила «всі вияви національного життя – від мистецтва й культури до родинного побуту», «виробила візію майбутньої держави» й досягла значних успіхів у боротьбі з «давнім рутенством». Автор аналітичної публікації переконаний, що й до середини 30-х рр. у колах української інтелігенції, де б вона не проживала й яку ідеологію не сповідувала, відчутний дух УНР: «З гуртком і брязком упала в 1918 році залізна завеса над останньою дією малоросійсько-русинського видовища. Канонада українських революційних гармат і тріскіт українських революційних скорострелів заглушили сокотання наталкополтавських соловейків. Почалась затижна й жорстока боротьба за нову українську правду. Почалась нова епоха для України» [8, с. 3]. Не останньою для автора як представника відомого шляхетного українського роду була реалізація українською інтелігенцією свого національного чину. Відступаючи від аналітичного стилю, автор вдається до художньої образності, удало використовуючи прийом антитези при змалюванні героїв і ворогів української державності: «Польські шибениці й московські кулі. Севлон і Береза, Лук'янівка й Бригідки. Хрест і холодна Гора. Наступ на українців з півночі й заходу. Вирок смерті Українській Нації: «зроблю з України льодову пустиню» (Постишев, «Час останній скінчити зо степовою химерою»). А на зустріч їм – повішений Данилишин і розстріляний Влизько – виразники нової героїчної доби, виразники нової української волі. А на зустріч ворогу: націоналістичні Донбаси, Волинь, Закарпаття, Примор'я, Канада, й Бразилія – досі найглухіші, досі найніміші. Українська земле за шеломяним еси. Це вже не гайдамацький романтизм, не химерна одчайдушність, це необхідність історії, це проблема життя, боротьби за своє місце під сонцем» [8, с. 3]. Неважко помітити виразні алюзії зі «Словом о полку Ігоревім», які слугують для доведення тези про тяглість української національної ідеї з часів Київської Русі.

Юрій Косач, створюючи портрет виразників українського чину 1918 р. та докладно розшифровуючи духовний код національної продержавницької еліти, патетично висновує: «Це ті українці, сини віку активності, нестримно до віку молитви й вогню, що його заслуга рік 1918» [8, с. 3].

Інші політичні акценти бачимо в памфлеті «До генези українського націоналізму», на самому початку якого Юрій Косач повністю опротестовує попередній досвід української політичної еліти ХІХ ст. в царині розвитку й утвердження державницької ідеї, несправедливо вважаючи, що і кирило-мефодіївці, і драгоманівці, і народовці не змогли вийти за рамки народолюбства й «мрійницького» романтизму, залишивши, на його суб'єктивний погляд, «нездорові випари, що ще, використовуючи довілля нашої бездержавної дійсності, матеріалізуються у виді різних

«теж-націоналізмів» по цей і по той бік Збруча та на еміграції» [9, с. 3]. Публіцист підкреслює, що тяжіння значної частини світових політичних лідерів до націоналістичних традицій саме XIX ст.: в Росії – до націоналізму Рилєєва, Герцена й Бакуніна, в Англії – до націоналізму першої половини XIX ст. із вкрапленням соціалістичного утопізму, у Франції – до націоналізму Французької революції, породили марксистську доктрину, органічною складовою частиною якої був антагоніст націоналізму – соціалістичний інтернаціоналізм з притаманними йому політичною яловістю й утопічністю, вульгаризацією гуманістичних ідеалів та ідей національного й соціального визволення людини.

Через свій тогочасний націоналістичний світогляд, заснований на принципах «чину й офіри», активної боротьби зі зброєю в руках заради України, віри у призначення нової генерації, «що має пронести націоналістичні знаки крізь нетрі сучасності й укріпити їх у майбутньому», певною мірою екзальтовано пропагує народження нового національного міфу «мілітарної України», «міфу крові» [9, с. 3].

Для тогочасних світоглядних переконань Юрія Косача аксіоматичним є факт: український націоналізм міжвоєнного періоду повністю позбавлений іонаціональних політичних впливів, а покликаний до життя староукраїнськими державницькими традиціями та «енергією 1917 року»: «Український націоналізм це ідея зовсім самоджерельна, самодіяльна, самопереможна. Це незаймана, не зразкована не нічим ідейна цілість, що повстала як синтеза бунту проти мертвого національства XIX ст. і містичного союзу з давнім минулим України, в першу чергу з добою київської імперії. Звідси повна окремішність цього націоналізму, його непримиренність, війна проти чужих-ворожих націоналістичних рухів, цілковита самовідповідальність перед історією [9, с. 3]. Ю. Косач переконливо доводить читацькій аудиторії «Українського слова», що саме незримий зв'язок з національною історією, кращими державницькими традиціями є продуктивним ключовим фактором у формуванні обличчя сучасного українського націоналізму, і вказує на хибність поглядів окремих політиків, які приписували ідеології українського націоналізму «безтрадиційність» і «безбатченківство». Він стверджує: з-поміж інших політичних ідей український націоналізм був найглибше вкорінений у традиції «доби київської імперії», «духовності генерацій Мазепи й Хмельницького», тому «виростаючи з історії, наш націоналізм має на своє повстання й свій чин санкцію найправеднішого в світі авторитету – санкцію славних мертвих. А ця санкція торує йому дорогу в майбутнє» [9, с. 3].

У такому самому руслі написана й гостра політична інвектива «На відсіч ліквідаторам», у якій публіцист характеризує негативні риси

української ментальності, ключовою з яких називає слабкодухість – комплекс «малоросійської й рутинерської трусливості», що глибоко обплетала українську душу і не мала належного політичного важеля, який би їй протистояв упродовж багатьох століть. Посилаючись на факти з європейської історії, Ю. Косач доводить, що в багатьох країнах Окциденту національна ідея перемагала всупереч, а не за сприятливих обставин, тому й на українському ґрунті саме націоналізм у складних історичних умовах зумів розворушити «багно», в якому дрімала повоєнна й пореволюційна Україна. Він пафосно маніфестує: «Виросла із героїчних сердець бойового покоління динамічна ідея, сильна своєю виключністю й догматичністю, струсонула сонним кадобом сорокап'ятимільйонованого велетня. Освітила всі загумінки, всі справи народу, приваленого почвірньою неволею, протягла задуху ганьби й покори як блискавиця» [10, с. 3]. Автор політичної інвективи, удаючись до виголошування цілого каскаду націоналістичних гасел, котрі точно ілюструють постулати войовничого націоналізму, акцентує увагу й на такому аспекті: відсутність в українській мові чіткої дефініції для іменування нового «Героя чину».

У публікації ми чітко простежуємо одну з типових ідейних позицій Ю. Косача як речника войовничого націоналізму – рішуче зречення традицій і постулатів, задекларованих у царині української ідеї національної інтелігенцією XIX ст. Як і в памфлеті «До генези українського націоналізму», він закликає нову генерацію українських борців за соборність України елімінувати політичний досвід поборників за національне визволення краю попереднього століття, щоб, за його негативно-образним висловом, «не ходити по трупярні попередньої доби».

В інвективі «На відсіч ліквідаторам» бачимо розгортання класичного конфлікту – боротьба двох політичних генерацій, – який позиціонується автором надміру суб'єктивно, позаяк навіть існування у світогляді переважної частини українців комплексу рабів безапеляційно приписується національній еліті XIX ст. як недолік її політичної стратегії. Натомість Ю. Косачем гіперболізується місія нового покоління націоналістів: «Ми вийшли з грізних років революції, з її тривоги, вогню й заліза. Ми йдемо через вогонь і залізо, щоб принести Україні те, що їй відібрано – честь, волю, велич і славу. Самітній і твердий цей шлях, бо йдемо через всеукраїнські пустелі дрібного амбітництва й матеріальної вигоди. Але це шлях перемоги. І слабодухим, що в цей час невіруючі в свої сили тоскно кличуть підмоги в умерлих і живих трупів з нами не по дорозі» [10, с. 3].

Національний символ – тризуб – став відправною точкою аналітичної статті-роздуму «Догма боротьби», що містить виразний заклик до збереження й розвитку національної ідеї в

нових політичних умовах еміграції. Публікація віддзеркалює мрію автора про «чарівну Україну», що позначилося на піднесено-пафосній стилістиці викладу, яка, своєю чергою, не заважає Юрієві Косачеві говорити з читачем про проблему першої ваги – «питання держави, як єдиного виходу, єдиного ремедіуму на українські рани й язви, що більше питання держави як єдиного способу вирятувати зганьблений й знівечений народ, <...> що з нею в'яжеться грядуща історія України, нації, як окремої етнічної спільності» [11, с. 4]. Публіцист доносить до читацької аудиторії думку: матеріальний добробут, розвиток культури, соціальні гарантії українців можливі за умов існування власної суверенної держави, вільної від будь-якої політичної експансії. Водночас Ю. Косач ставить риторичне для тогочасної дійсності питання про те, які шляхи є ефективними для здобуття власної незалежності. Публіцист кілька разів обіграє це питання, констатує, що воно було «в керівних чинників української дійсності, у чинників, відповідальних за українську історію, тільки питанням спекуляції матеріальної чи ідейної, чи врешті такої, що в суті речі звелась таки до матеріальної» [11, с. 4]. Для самого ж Ю. Косача відповіддю на питання стала, за його влучним висловом, «релігія націоналізму», базована на принципах активної боротьби за власну державу, котра здатна «ушляхетнювати націю», боротися з комплексом національної меншовартості з «мечем, вплетеним у наш державний герб». Косач агітаційно-пафосно виголошує: «Догма боротьби це є духова потуга націоналізму, що з черги є духовою потугою сучасності. Це єдине, що перетриває хаос сучасності й віки майбутнього, як перетривало минуле. Стимул, що його діяльність, на превелику радість, відчуваємо вже в українців. Відродження великої України й української волі під знаком української держави – це є провідна ідея нашої сучасності» [11, с. 4]. Безумовно, в умовах еміграції такі значущі патріотичні публікації були вкрай важливими для збереження національної самості, сприяли активізації політико-культурної діяльності українських еміграційних сил у нових життєвих обставинах.

Основні постулати українського націоналізму крізь призму політичної програми ОУН позиціонуються Косачем на сторінках паризького «Українського слова», у політично-патетичній статті «На межах». Двадцятип'ятирічний публіцист окреслює перспективність й життєву необхідність для українців націоналістичної ідеології в суспільно-політичному й культурному житті українців як на материковій Україні, так і в еміграції. Усвідомлюючи, що для широкого загалу українців нові позитивно-кардинальні зміни національного буття є невидимими, він стверджує: «Ми ввійшли в нову добу історії нації, добу якої імені ще не знаємо, але чуємо всім нашим еством українців, що вона буде ве-

ликою, що в ній будуть довершені події, про які не снилось нашим батькам (по затишних опішнянських хуторах). Коли шукатимемо аналогій та історичних джерел її, то знайдемо їх тільки в кришталевім свічаді ранніх віків нашого історичного буття, осяяному світланком народження великої держави-імперії. Більше ніде» [12, с. 3].

З юнацьким максималізмом Ю. Косач відгороджується від національних концепцій і програм попереднього покоління, звинувачуючи їх творців у програті битви за незалежність у першому двадцятилітті ХХ ст. Для нього канонічним є те, що в нову добу прапор національної ідеї належатиме генерації Данилишина й Бандери, бійцям бойового націоналізму, у діяльності яких органічним буде поєднання «слова й чину». Сила нових провідників нації, на думку автора, криється в підтримці їхньої ідеологічної доктрини повоєнним поколінням, котре вміє «у своєму вченні й у чині з'єднати проповідь ненависті зі словом любові, заперечення з потвердженням, <...> влити в серця своїх учнів сталь римської незломності й золото гелленської лагоди, <...> вивувати характери тверді, як граніт, і душі засвітити чисті, як кришталі» [12, с. 3].

Окремі положення статті нагадують українські утопічні твори Панаса Мирного й В. Самійленка, особливо це стосується змалювання майбутньої нової доби у житті нації за принципами ідеології бойового націоналізму: «Буде велична, як слово передсмертне Данилишина, сувора, як наказ Бандери. Буде простором духа. Окреслить її воля українців, якої ніхто не спинить. Знаємо, що буде наша, як нашою буде земля, загарбана неправно, як нашими будуть стяги, що замають у морських вітрах, як нашим буде майбутнє. Там не буде місця нівелюючій під один штиб усі вартості психіці поражених, їх світоглядів пристосованців, ліквідаторів усього, що так важко в запеклій боротьбі здобуто за останнє десятиліття» [12, с. 4].

Виразно проявився в публіцистичному виступі й національний нігілізм, за яким нове покоління українських націоналістів рішуче відкидало все, що заважало втілювати в життя постулати бойового націоналізму. Удаючись до прийому антитези, молодий публіцист виголошує цілу програму, позначену войовничим нігілізмом до своїх політичних попередників у царині національної ідеології: «Їх партійній програмі – протиставляємо наш світогляд націоналістів. <...> Їх культурі провінції – нашу культуру нації. Їх колисці – дев'ятнадцятому століттю – нашу колиску, роки – 1917–1922. <...> Їхньому скептицизму й лебедінню – наше крицеве слово гасла й відзиву і врешті їх неробству на «громадських роботах» – наш ЧИН, що йде крізь жертву-бій і смерть» [12, с. 4]. Водночас публіцист впевнює читачів націоналістичного органу у правоті свого бачення майбутнього політичного життя українців, яке засноване на вірі в ідеологічну монолітність нової генерації борців за соборність України.

Чи не найвиразніше державницька позиція Косача простежується в есеї «В Карпатській Україні ллється кров...», присвячену одній із трагічних сторінок боротьби українців за свою самостійність. Слово журналіста сповнене гордістю за тих співвітчизників, хто зі зброєю в руках виборював державний суверенітет українців у межах Європи: «В цій хвилині, думка наша, українців на вигнанні й на рідних землях, під займанщинами, лине туди – в Карпатські гори й долини, де сини прадавньої волости української в нерівному бою, п'ядь за п'яддю боронять Батьківщину. Там ллється палка українська кров за Державність! Там вийшли найкращі з найкращих з піснею проти смерті, щоб сповнити ще раз заповіт Українців: “краще постріляному, ніж поганьбленому бути...”» [13, с. 1]. Публіцист з пафосом пише про Карпатську Україну як про загальну національну перемогу на шляху здобуття державності, як приклад для наслідування всім українцям, які проживають на поневолених іншими державами землях України. Ю. Косач проводить історичні паралелі між подвигом молодих карпатських українців та подвигом героїв Крут, які «і нині як і тоді умирають з ім'ям України на устах, що для неї солодко жити, але ще солодше віддати життя» [13, с. 1], що є логічним підтвердженням його теорії тяглості української ідеї. Публіцист закликає українське громадянство осмислити цей «вирок історії», щоб ще з більшим завзяттям працювати в ім'я утвердження державницьких ідей, розбудувати підвалини майбутньої суверенної Української держави, оскільки «чин тих, які не схотіли бути рабами і вийшли в бій за Волю, наказує нам жити, вірити і боротись до перемоги» [13, с. 2]. В есеї Ю. Косача бачимо творення нового українського героїчного міфу шляхом органічного поєднання реальної історичної ситуації з публіцистичним пафосом та художньою образністю, виразними алюзіями на «Слово о полку Ігоревім». Не залишає поза своєю увагою автор публікації й того факту, що в умовах вільного самостійного державотворення українці стають одностайними у своїх прагненнях і почуваннях, зникає така питома, на жаль, для національної інтелігенції риса, як «внутрішні міжусобиці».

Наскрізна пафосність й віра в ідеологію націоналізму притаманні публікації Юрія Косача «Пам'яті борців», яка є своєрідним жанровим поєднанням есеїстичної образності й суб'єктивності з чіткістю й безкомпромісністю політичної агітації. Традиційно свій публіцистичний виступ він розпочинає з апеляції до відомого широкому загалові читачів художнього твору, який ілюструє основне ідейне осердя всієї публікації. Таким у цьому виступі є роман чеського письменника Й. Пелішека «Поворот Наполеона», в якому утверджується велич жертви ціною в людське життя заради свободи й честі нації. Таку жертвовність Ю. Косач називає «незбагненим по-

чуттям, що двигає великі історичні рухи мас». Порівнюючи добу Наполеона з реаліями української національної боротьби за свою незалежність, публіцист намагається сформулювати в читачів думку про те, що жертва в ім'я національної ідеї, «коли все особисте йде на вітар загального», «передусім для найбільш яскравого явища єдності й величчя нації, її боротьби за життя», є великим духовним чином, а війна в ім'я утвердження власної державності є виправданою.

Говорячи про необхідність із зброєю в руках здобувати власну державну незалежність та створення потужної української армії, він суджує тих очільників українського культурного руху, що знехтували й перервали традицію «героїчного перстень староукраїнського й козацького мілітаризму», й називає їх «справжнім нашим прокляттям». До цієї когорти Ю. Косач зараховує П. Тичину, О. Турянського, В. Винниченка та їхніх однодумців, закидаючи їм неактуальні для сучасного життя українців проповідання «гугнявого пацифізму», мрії про «вічний мир», про «соловейкову» людяність і гуманність, про «наш меч – науку й просвіту», про «гармонію й музику соціалізму». Публіцист послідовно декретує: «Боротьба й офіра – завдання життя кожного члена нації. Це стиль нової доби, суворої й радісної, доби, що відновила одвічні людські правди, що виписала на небі нової Європи вогняні знаки найшляхетнішого вияву людської природи й духа – знаки національного відродження». Правоту своїх переконань він аргументує історичними фактами, коли втрачалися мрії українців про вільне й рівне братання з іншими народами, «весь світ стояв проти нас озброєний до зубів» [14, с. 2].

Ю. Косач переконаний, що на часі є відновлення розірваної військової традиції українців, яка розпочинається насамперед через власне світоглядне усвідомлення себе українцем, відданим борцем за побудову власної держави і для самопожертви в ім'я національної ідеї. Він укотре у своїй публіцистиці наводить подвиг героїв Крут, які стали своєрідним мостом на шляху поєднання героїчного минулого й сучасного. Публіцист патетично висновує: «Кожна нація додає до свого прапору червону фарбу крові, ту черлень, що її проклято віками за гордість і славу нації, за її панування. Буде ж у прапорі нашім барва малинова, барва крові козацької, що від неї так бують наддніпрянські жита. Коли ж пам'ять про пролляту кров борців увіковічиться не тільки смужкою на нашім прапорі, але в глибині народних сердець, стане тим вогнем, що запалює волю мільйонів одним великим прагненням, тоді час, коли під тріумфальним луком на Софійській площі, на плиті Невідомого Стрільця запалахкоче негасимий світильник, буде близький...» [14, с. 2].

Пізніше, у повоєнній Європі, Ю. Косач репрезентує на суд української емігрантської громади своє переосмислене розуміння ролі національних

традицій у духовному житті українства в розлогій статті «За українську політику тяглості», у якій основну увагу зосередить довкола проблеми вивчення політико-культурних праджерел українською інтелігенцією: «Передова частина нашого громадянства далека від того, щоб скласти всю відповідальність на «долю» і задовольнитися смиренним «що буде – те й буде», відмовитися від відповіді на питання про сенс і мету українського історичного процесу – це значить занедбати багатолітньою традицією створені первні духу нашого (українського) буття. Ми в боротьбі накреслюємо шлях до остаточної кінцевої мети, стверджуючи українську національну ідею» [15, с. 4].

Як нащадок активних творців української ідеї, публіцист уважно студював історію становлення і розвитку української ідеї, позаяк для нього аксіоматичним був той факт, що повноцінна громадська та журналістська діяльність передбачає ґрунтовне засвоєння всього комплексу кращих національних політичних традицій. Юрій Косач стверджує, що панівні політичні концепції здебільшого залежать від поточної історичної ситуації і в наступні суспільно-політичні періоди окремі з них стають анахронізмом, а конструктивні ідеї, оперті на міцну національну традицію, вирішують долю нації. Показово, що в цій аналітичній статті Ю. Косач, на відміну від інших своїх публіцистичних виступів суспільно-політичної проблематики, уникає дошкульних дефініцій на адресу ідеологічних опонентів, не вдається до звичної сатири й іронії стосовно діяльності української інтелігенції. Таке «абстрагування» від свого ідіостилію, думаємо, можна пояснити його усвідомленням першорядності збереження тяглості національної ідеї в нових геополітичних умовах життя української інтелігенції: «Уміння оновляти ідеї, заступати їх рівновартісними, уміння уникати крайностей, вибирати первні вічності з-поміж первнів проминальності притаманне не всім. Але воно неодмінне. Присмерк націй і держав зумовлюється не так зовнішніми чинниками, як внутрішнім духовним збіднінням: і нації, які не вмють врівноважити ідей генеральних і побічних, поступово прямують до занепаду» [15, с. 4].

Свої теоретичні розмірковування про тяглість національних політичних традицій він підтверджує фактами зі світової історії, наголошуючи, що «надепохальна» генеральна традиційна політична спрямованість незалежно від політичних режимів, від напрямку діяльності правлячої партії завжди брала верх, зокрема й у таких провідних державах світу, як Франція, Англія, Німеччина, набуваючи нових специфічних рис, продиктованих нагальними потребами доби. Публіцист на тлі європейських політичних традицій прагне вибудувати власну парадигму тяглості української національної ідеї, відкидаючи всі пересічні політичні доктрини, котрі не привносили нічого корисного в національно-державницькі ідеали,

а призводили до внутрішньонаціональної конфронтації, відстоювання вищості інтересів тієї чи тієї партії. Він скрупульозно добирає аргументи, щоб переконати українських політичних діячів в еміграції в доцільності подальшого піднесення генеральної державницької лінії: «Сьогодні в українській духовості йде боротьба за чіткий універсум українства, за духовий Шлях українства, визначений в часі і просторі. Дебати про мету, призначення української духовості закінчено з виключенням усього релятивного (принаймні в творчій і національно-вірній, самоокресленій частині українського суспільства). Немає мови про те, щоб в історичному й геополітичному просторі, призначеному для поширення українського духу, могла існувати ще якась Інша мета. Генеральні українські ідеї накреслено. І вони стимулюють акцію нації. Вони окреслюють і національну політику. Вони є надепохальні» [15, с. 4].

Публіцист накреслює своєрідний алгоритм дій щодо збереження тяглості національної ідеї: ґрунтовна ревізія політичних ідей, які не витримали випробувань у вирі національно-визвольних змагань; далі – узгодження сучасних політичних концепцій із генеральною державницькою ідеєю; і як результат – інтегрування українських політичних тенденцій із європейською політикою.

Показово, що в цьому важливому процесі збереження тяглості української ідеї Юрій Косач відводить ключову роль національній публіцистиці: «В цьому лежать завдання української політичної публіцистики в першій мірі, провідницьких кадрів нашої еміграції, молодішої генерації. Українська політична література існує не від сьогодні. Доробок таких блискучих публіцистів попередньої доби, як В. Липинський з його концепцією переборення геополітичної рокованості нашої батьківщини, з його аналізом політичного заповіту Б. Хмельницького, Д. Донцова з його окциденталістичною концепцією української політики і його ідеєю вічної антитези Україна – Росія – Москва (як природного висновку історично-політичного призначення України), праці Ю. Липи та ін., синтетичні твори наших учених, письменників – все це є і буде постійно актуальним і неоціненним скарбом для тих, хто, протиставляючись хаосові релятивізму, прагнуть уточнити й закріпити в світі наші позиції, політичні і культурні, щоб в нових обставинах боронити на них усе ту саму, постійну й вічну українську правду» [15, с. 4]. Насамкінець автор аналітичної студії оптимістично переконує читачів «Української трибуни» в тому, що навіть у складних умовах еміграції можливо зберегти тяглість національних політичних традицій, для цього необхідно активно всією українською еміграційною спільнотою працювати над оновленням національної політики, ураховуючи кращі традиції минулого та використовуючи власну силу волі й духу.

Висновки. Отже, публіцистика Юрія Косача 30–50-х рр. яскраво засвідчує чітку націоналістичну позицію одного з наймолодших представ-

ників публіцистичної династії Драгоманових-Косачів, в основі якої лежали кращі національні традиції та європоцентризм. У публіцистичних виступах аналізованого тематичного сегмента чи не найвиразніше виявилася драгоманівська безкомпромісність у відстоюванні власної позиції, засудження проявів національного невігластва, послідовне обстоювання історичної необхідності ідеології українського націоналізму в тогочасному суспільно-політичному житті й окреслювалися ті вади національного життя, котрі заважали втіленню державницьких ідеалів. Переконані, що вивчення досвіду політичної публіцистики Юрія Косача буде корисним не тільки для сучасних творців медійного дискурсу, а й політиків і всіх небайдужих до української справи громадян.

Подяки. Автор складає подяку знаному вченому-журналістикознавцеві, професорові Наталії Сидоренко за надання методологічних порад та можливість роботи з її колекцією еміграційної періодики.

1. Шерех Ю. Українська еміграційна література в Європі 1945–1949. Ретроспективи й перспективи / Юрій Шерех // Шевельов Ю. Вибрані праці : у 2 кн. – К. : ВД «Києво-Могилян. акад.», 2009. – Кн. II. – С. 633–678.

2. Павличко С. Модернізм у контексті мистецького українського руху / Соломія Павличко // Теорія літератури. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – С. 277–381.

3. Агеева В. Між екзотизмом і традицією / Віра Агеева // Косач Ю. Проза про життя інших: Тексти, інтерпретації, коментарі. – К. : Факт, 2003. – С. 7–15. – (Літературний проект «Текст + контекст»).

4. Романов С. «Портрет митця замолоду»: штрихи до життєвого і творчого шляху Юрія Косача / Сергій Романов // Слово і час. – 2009. – № 12. – С. 29–42.

5. Радішевський Р. «На варті нації» з Юрієм Косачем / Ростислав Радішевський // Слово і час. – 2009. – № 12. – С. 42–45.

6. Сидоренко Н. Національно-духовне самоствердження: у 3 ч. / Наталія Сидоренко. – К. : Дослідницький центр історії української преси, 2000. – Ч. 3: Національні часописи у «таборовому просторі» Європи після завершення Другої світової війни (Італія, Великобританія, Німеччина, Австрія, 1945–1950). – 160 с.

7. Кравченко С. І. Періодичні видання Польщі 20–30-их років ХХ століття у світлі суспільно-культурних процесів міжвоєнної доби: літературна комунікація, польсько-український діалог : монографія / Світлана Іванівна Кравченко. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – 508 с.

8. Косач Ю. На зустріч XVII річниці листопада / Юрій Косач // Українське слово. – 1935. – 23 черв. – С. 3–4.

9. Косач Ю. До генези українського націоналізму / Юрій Косач // Українське слово. – 1936. – 8 березня. – С. 3.

10. Косач Ю. На відсіч ліквідаторам / Юрій Косач // Українське слово. – 1936. – 9 серп. – С. 3.

11. Косач Ю. Догма боротьби / Юрій Косач // Українське слово. – 1936. – 24 черв. – С. 4.

12. На межах / Юрій Косач // Українське слово. – 1936. – 6 лип. – С. 3–4.

13. Косач Ю. В Карпатській Україні ллється кров... / Юрій Косач // Нація в поході. – 1939. – № 2. – С. 1–2.

14. Косач Ю. Пам'яті борців / Юрій Косач // Слово. – 1946. – 21 квіт. – С. 2.

15. Косач Ю. За українську політику тяглоті / Юрій Косач // Українська трибуна. – 1947. – 4 верес. – С. 4.

Подано до редакції 10. 09. 2014 р.

Seменко Svitlana. Statehood ideals in political journalism of Yuriy Kosach.

The aim of the proposed paper is to highlight the key role of statehood conception of one of the leading representatives of noble dynasty Drahomanov – Kosach, which was represented in different genres of journalistic works on pages of national йmigrй periodicals. The main attention in current academic article focuses on such constitutive issues of the topical segment of political journalism of Y. Kosach as: the maintaining of continuity of Ukrainian idea in emigration, the importance of studying the political and cultural sources by Ukrainian intelligentsia, the effectiveness of efficient militant nationalism, pro-European movement of socio-political and cultural life of the nation. The author of the article argues that Y. Kosach's political journalism of 1930–1950's asserted the continuity of Ukrainian national idea and urged intelligentsia to active work for the sake of Ukraine in the new geopolitical circumstances of emigration.

Keywords: political journalism, national idea, militant nationalism, continuity of political traditions.

Семенко С. В. Государственнические идеалы в политической публицистике Юрия Косача.

Целью предложенной статьи является освещение ключевых позиций государственнической концепции одного из главных представителей шляхетной династии Драгомановых-Косачей, которая была репрезентирована в разножанровых публицистических выступлениях на страницах национальной эмиграционной периодики. В научной студии акцентируется внимание на таких конститутивных проблемах политической публицистики Ю. Косача: сохранение непрерывности украинской идеи в условиях эмиграции, важность изучения политико-культурных праисточников украинской интеллигенцией, проевропейская направленность общественно-политической и культурной жизни нации. Автор статьи доказывает, что политическая публицистика Ю. Косача 1930–1950-х гг. утверждала непрерывность украинской национальной идеи и призывала интеллигенцию в новых геополитических обстоятельствах эмиграции к активной работе во имя Украины.

Ключевые слова: политическая публицистика, национальная идея, воинствующий национализм, непрерывность политических традиций.